

Lomma kyrka

55.6881, 13.0797

Den tidiga stenkyrkan på platsen, som byggdes under tidig medeltid, före år 1100 blev med tiden förfallen och för liten för den växande församlingen. Professorn och kyrkoarkitekten Carl Georg Brunius omtalar på 1830-talet byggnaden som en av Skånes märkvärdigaste kyrkobyggnader då skepp och kor är byggda i vad han kallar övergångsstil, vilket bland annat innebar att koret hade ett extra utsprång, med en nisch i öster.

Att kyrkan var liten och trång bekräftas bland annat av det faktum att när kyrkoherde Jonas Anfeldt från Knästorp vid 81 års ålder en söndag år 1846 predikade och gick ner från predikstolen råkade han, enligt vad som berättas, slå huvudet i ett av valvfästena som bar upp valven. Han blev aldrig återställd och dog strax efter att han fyllt 82 år.

Den 20 februari 1870 godkändes den danskfödde arkitekten H. A. Nielsens förslag till ny kyrka i Lomma. Han hade i sin tur hämtat inspiration från en första ritning som tagits fram av domkyrkoarkitekten Helgo Zettervall, men som ratats eftersom denne krävde för högt arvode.

Bygget skedde under en intensiv byggnadsperiod i Lunds stift. Bara i Skåne byggdes det under en 40-årsperiod, mellan åren 1840 till 1880, 160 antingen helt nya kyrkor - eller så fick då äldre kyrkor genomgå stora om och tillbyggnader. Lomma kyrka började byggas 1872 och kunde invigas den 6 juni redan året efter av biskop Wilhelm Flensburg. Lomma var då prebende för biskopen i Lunds stift.

Rivningen av den gamla kyrkan, som låg något norr om den nuvarande, gick våldsamt till. Under rivningen lossnade också en av klockorna i tornet och föll ner på valvet, men som tur var höll både klockan och valvet. Vem som ville kunde ta med sig gravstenar som sedan används till trappsteg eller golv i uthus.

Kyrkoherden Wihlborg räddade undan två träskulpturer från 1600-talet från det gamla altaret föreställande evangelisterna Markus och Johannes. Dessa står nu på var sin sida vid ingången till koret.

Också det gamla altaret togs tillvara och var i bruk i den nya kyrkan fram till ren renovering 1935 då det byttes ut mot ett nytt altare. Fram till renoveringen hade också den nya kyrkan dekormålerier av Svante Thulin, bland annat en stjärnhimmel i koret men dessa målningar kalkades då över. Anledningen till att man renoverade kyrkan på 1930-talet var att det uppstått sprickbildningar i valven.

Altarväggen, som skiljer kyrkorummet från sakristian bakom altaret, byggdes redan från början i Lomma kyrka, men revs ner 1935 för att åter sättas upp år 1993. Den första altarväggen hade bilder av Kristus och de fyra evangelisterna som arkitekten Nielsen på eget bevåg beställde i Köpenhamn där de färdigställdes under några månader våren 1873. Dessa bilder är idag placerade på norra korsarmens norra vägg med Kristus ovanför dörren och evangelisterna på vardera sida dörren.

Ytterligare en renovering skedde på 1990-talet efter årtionden av eftersatt underhåll.

Altaruppsatsen består av sex mindre tavlor som är från mitten av 1500-talet målade av Pehr Hollbeck, och som fanns i den gamla kyrkans altartavla. De hängde först i södra sidoskeppet i den nya kyrkan för att efter renoveringen år 1935 ingå i den nya altaruppsatsen.

Dopfunten är gjord efter ett original i lera som finns på Nya Carlsberg Glyptotek i Köpenhamn, daterat den 15 februari 1844. Dopfunten som inköptes till den nya kyrkan 1873 är designad av den danske skulptören Herman Wilhelm Bissen.

Predikstolen med baldakin är från kyrkans byggnadstid 1873 och är försedd med skulpturer föreställande Moses, David, Johannes döparen, Petrus och Paulus. Predikstolen används idag ytterst sällan av församlingens präster eftersom den höga placeringen gör att avståndet till den församlade menigheten anses vara för stort. En av de senaste gångerna predikstolen användes var i samband med den nuvarande kyrkoherdens välkomnande hösten 2006.

Korfönstren bakom altaret, som delvis skymms av altaruppsatsen är tillverkade i München och skänktes till kyrkan av församlingsbor efter en insamling i slutet av 1800-talet. De fyra andra korfönstren skänktes år 1928. På dem står det bland annat att läsa: "In Memoriam Johan Henric Thomander" och "In Memoriam Gottfrid Billing". Thomander och Billingarna var biskopar i Lunds stift, och inskriften påminner om den tid, då Lomma pastorat var biskopsprebende, en ordning som upphörde år 1919.

Två nya processionskors invigdes första söndagen i advent 2009. Båda processionskorsen är tillverkade av Eva Wittje.

I den nya kyrkan satt man från början och sedan under ganska lång tid i bestämda bänkar. Att man fördelade bänkarna vid denna tid vittnar om en konservativ bygd, då bänkindelning allmänt avskaffades under 1800-talets senare del. Det antecknades även att ett enhälligt beslut togs om att ingen skulle "äga rätt att utesluta någon ur sin" bänk utan man var skyldig att så länge utrymme fanns låta besökare få sittplats.¹⁰⁵ Normalt tillämpades mans- och kvinnosida, männen satt på den södra sidan och kvinnorna på den norra, men det var många protester både mot denna sed liksom mot seden att placeringen i kyrkbänkarna gjordes efter gårds- eller yrkestillhörighet. För biskopen och hans familj reserverades de första bänkarna men användes ofta av andra prominenta personer då biskopen och hans familj ytterst sällan kom från Lund.

Orgelfasaden från 1878 har hört till kyrkans äldre orgel, emedan orgelverket är byggt 2010 av Åkerman & Lund utanför Stockholm. Orgeln hoar dock pipverk från en Henry Willisorgel från 1896. Själva spelbordet är placerat i södra korsarmen. I norra korsarmen finns en kistorgel.

Kyrkans stora klocka från 1763 är liksom den lilla klockan som är från 1749, båda omgjutna 1896 av Beckman och Co, Stockholm.

Källor:

Worddokument: "Lomma kyrka. Värdebedömning". Lunds stift Jonna Stewénus 2013.

Pdf: "Lomma kyrka - kyrkan vid Höje å". Lunds Universitet. Jan-Olof Aggedal & kristina Lindström.

Webb: Lomma församling.

Webb: Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Bok: "Lomma kyrka - Kyrkan vid Höje Å" Jan-Olof Aggedal & Kristina Lindström. ISBN 978-91-7465-453-0